

*Вадімов Артем Павлович,
аспірант кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Пендюра Максим Миколайович,
завідувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ПРАВОПОРЯДКУ І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Серед правових явищ та юридичних визначень фундаментальної природи виділяються поняття правової культури та правопорядку. Оскільки саме ці складові є певними найважливішими характеристиками як суспільства в цілому так його культури.

Вони впливають та вказують не тільки на рівень безпеки та урегульованості (порядку) конкретного суспільства але і на його розвиток у конкретній історичний момент, геополітичній конфігурації світу, обставинах середовища творення, розуміння, та функціонування держави – як вищого ступеню організації та вираження будь якого суспільства.

Щоб зрозуміти взаємну пов'язаність та взаємну обумовленість цих явищ треба дати їх визначення, проаналізувати сутність, назвати чинники та складові. Також треба зважати на те, що фундаментальні суспільні та правові явища, стани і процеси не існують окремо, а проявляються у комплексі, комбінації та синергії, перетикаючи та взаємно впливаючи одна в іншу і таким чином формують загальну картину правової реальності сьогодення, буття суспільства, дійсності життя окремої людини і громадянина та навіть діючу картину світу (коли правові культури та правопорядки окремих країн об'єднуються у регіональні зв'язки та міжнародні відносини), визначають і стають частинами зовнішньої та внутрішньої політики тієї чи іншої держави.

В першу чергу треба розглянути різні визначення та розуміння правопорядку.

Поняття «правапорядок» широко використовується в чинному законодавстві, тому, що охорона правопорядку – важлива функція держави. Правапорядок характеризує ступінь впорядкування суспільних відносин, а отже виступає антиподом хаосу, анархії, неорганізованості. Правовий порядок, стан суспільних відносин, які запрограмовані правом. Його можна розглядати як мету правового регулювання, створення за допомогою права і правових засобів такого порядку і такої урегульованості суспільних відносин, які служать збереженню, а отже і зміцненню існуючої ладу.

Зважаючи на це, правапорядок можна визначити як засновану на праві й законності організацію суспільного життя, яка відображає якісний стан суспільних відносин на відповідному етапі розвитку суспільства та на вимозі дотримання чинних правових норм [1, с. 278].

Правопорядок – це не лише система суспільних відносин, але і правореалізація та правозастосування, правова діяльність, правомірна поведінка, будь-яка правова активність [1, с. 282].

Щоб більше глибоко зрозуміти вказане поняття треба навести основні ознаки правопорядку які виражаються у наступному: він закладається в нормах права у процесі правотворчості; спирається на принцип верховенства права та панування закону в галузі правових відносин; встановлюється в результаті реалізації норм права, тобто здійснення законності в діяльності з реалізації права; створює сприятливі умови для здійснення суб'єктивних прав; припускає своєчасне та повне виконання всіма суб'єктами юридичних обов'язків; вимагає невідворотності юридичної відповідальності для кожного, хто вчинив правопорушення; встановлює сувору громадську дисципліну; припускає чітку та ефективну роботу всіх державних і приватних юридичних органів і служб, насамперед правосуддя; створює умови для організованості громадянського суспільства і режим сприяння індивідуальній свободі; забезпечується всіма державними заходами, включаючи примус [2, с. 272].

Таким чином правопорядок охоплює, пронизує та взаємодіє як з головними принципами права та правовідносин, так і з нюансами та особливостями застосування права на практиці і застосування юридичної відповідальності, механізмом функціонування державних органів та інституцій, формуванням громадського суспільства. Він виступає одночасно регламентацією, роз'ясненням та примусом, одночасною умовою, складовою метою соціально ефективного законодавства. Його наявність і міцність є показником якості та дієвості нормативно правових актів.

Доречно буде зазначити висновок, що робиться у науковій статті Кривов'яз О. В. «Шляхи забезпечення правопорядку в сучасній Україні», де зазначається, що правопорядок – є юридичним підсумком, якого прагне і держава, і суспільство. З кожним новим етапом розвитку суспільства, з розширенням демократичних начал та активізації особистісного фактора зростає необхідність у стабілізації, врегулюванні та гарантованості зв'язків та відносин. Ця обставина породжує стійку тенденцію до систематичного зміцнення правопорядку. Забезпечення правопорядку не відбувається стихійно. Це доволі складний процес, який потребує спільних зусиль з боку держави та громадянського суспільства. Встановлення належного рівня правопорядку в правовій державі можливе лише за наявності розвиненої, чітко функціонуючої правової системи суспільства. Для забезпечення правопорядку потрібне налагодження загального, універсального контролю як з боку держави, так і суспільства та громадян за виконанням законів, станом законності та правопорядку в Україні. Особливо це стосується тих ланок державного апарату, які покликані безпосередньо забезпечувати правопорядок. Однак забезпечувати правопорядок слід починати із себе. Правопорядок починається з кожного. Насамперед це рівень правової свідомості (правові знання, ставлення до правових цінностей, правові навички та уміння, стереотипи правової поведінки). Те, як кожний ставиться до держави, її законів, суспільства та правопорядку, – формує загальний стан правопорядку в суспільстві та державі. Таким чином,

проблема забезпечення правопорядку має комплексний характер, пов'язана з багатьма явищами і процесами соціального життя і може бути успішно вирішена тільки в контексті загальної стабілізації в країні [3, с. 55–56].

Тепер коли було розглянуто поняття правопорядку треба дати визначення, спираючись на наукові джерела правової культури.

Правова культура – це система позитивних правових цінностей, що створюються й накопичуються суспільством під час соціально-правової діяльності; вона виражає соціальну цінність права, що втілюється у сукупності чинників, які характеризують рівень правосвідомості, досконалості законодавства, стан законності та правопорядку. Правова культура є фундаментом демократичних перетворень в Україні, формування якої має бути результатом активної діяльності державних інституцій, суспільства, всіх його громадян, кожної особи. Правова культура – це особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності й відносин, які відображають, закріплюють та реалізують головні правові цінності, формують правові погляди, знання й навички участі громадян у суспільно-правовому житті України. За структурою правову культуру можна вважати формою соціально значущої діяльності людини у сфері державно-правових відносин, яка виявляється, по-перше, у правових нормах, інститутах, а по-друге, у здатності громадян оцінювати ці явища. [4, с. 84–85].

Лише після з'ясування джерел та проявів юридичного нігілізму можна окреслити основні шляхи його подолання в таких чотирьох сферах:

- у сфері загальнодержавної стратегії – спрямованість державної політики на захист інтересів особистості, всебічне забезпечення добробуту громадян, суворе дотримання Конституції і законів усіма державними органами, запозичення позитивних правових надбань інших держав світу, подальша інтенсивна інтеграція до міжнародного права (ратифікація, приєднання, підписання);

- у сфері правотворчості – професійна законодавча діяльність, розширення кола суб'єктів законодавчої ініціативи, широке публічне висвітлення законопроектної діяльності, вдосконалення правової експертизи нормативно-правових актів;

- у сфері правозастосування – ліцензування юридичних професій, розвиток судової системи, забезпечення прямої дії норм Конституції, проведення практичних семінарів для працівників державних органів, створення консультативних рад при юридичних відомствах;

- у сфері юридичного виховання – популяризація правових знань через різні форми правового виховання, пробудження інтересу до правових знань і забезпечення їх доступності. Варто звернути увагу на підготовку кваліфікованих кадрів, а саме юристів, які зможуть досконало і на професійному рівні тлумачити закон і служити Феміді. [4, с. 87]

Правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи та інші соціальні цінності. Отже, проблеми розвитку громадськості, демократичної правової держави безпосередньо пов'язані з

рівнем правосвідомості і правової культури кожної особистості зокрема та суспільства загалом, що надалі гарантуватимуть верховенство права. А це є можливим за умов формування якісно нової системи правового виховання та освіти, орієнтованих на поширення правових знань, виховання, поваги до законів, позбавлення або мінімізації правового нігілізму, тобто того, що традиційно пов'язують із високим ступенем розвитку правової культури. Сучасний етап державного будівництва незалежної, демократичної, соціальної та правової держави в Україні, суспільство якої вибрало європейський шлях, вимагає забезпечення розвитку правового мислення, з належним рівнем правової культури всіх суб'єктів суспільних відносин, адже без цієї принципової умови неможливо розвинути правову систему України. Саме правова культура є одним із головних чинників демократизації суспільства, що характеризує правосвідомість та поведінку людини з огляду на рівень і зміст її правового виховання, соціальної активності, юридичної підготовки та загальноосвітнього рівня. Як одне з культурних надбань людства вона постійно має вдосконалюватись [5, с. 64].

Цікавий висновок щодо професійного рівня правової культури юриста у аспекті розуміння та світогляду робить доктор філософських наук Братасюк М. Г. у статті «Сучасні тенденції розвитку методології дослідження правової системи України». Юристу для того і потрібний феномен розуміння, а не лише пояснення, щоб він міг відшукати смислові характеристики права в контексті своєї епохи. Але для цього потрібний світогляд, серйозна світоглядна підготовка. Якщо юрист зводить право лише до сукупності норм права (закону), відразу ж можна робити висновок, що тут є проблема відсутності світогляду. Якщо юрист мислить правову систему як дещо суто абстрактне, схематичне, незрушне, що існує поза людиною та її життям, то тут є прогалини світоглядного плану. Якщо юрист і не підозрює, що право і культура – це взаємопов'язані речі, то тут теж зі світоглядною підготовкою не все гаразд [6, с. 22].

На цьому прикладі вбачається, що правова культура на професійному рівні повинна включати в себе розмову та світоглядну складову представника юридичної професії – яка спрямована на задоволення потреб людського життя, в першу чергу дієвого забезпечення реалізації прав.

Роблячи висновок можна зазначити, що взаємозв'язок складного поняття правової культури як всього суспільства так і окремої свідомості (як частини загальної культури) та правопорядку полягає в першу чергу в необхідності чіткого розуміння суб'єктом законотворчості та правозастосування постійного підтримання та зміцнення правового порядку, а наявність правопорядку та його складових (в тому числі законності) є прикладним проявом високої правової культури.

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права [текст]: Навчальний посібник для підготовки до іспитів. 2-ге вид. перероблене та доповнене. Київ : «Центр учбової літератури», 2022. 302 с.

2. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К.: НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

3. Кривов'яз О. В. Шляхи забезпечення правопорядку в сучасній Україні / О. В. Кривов'яз // *Правничий вісник Університету "КРОК"* . 2016. № 23. - С.50-57 URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/kryvoviaz_0001.pdf

4. Атаманова Н. В., Дяченко О. В. Правова культура та її роль у формуванні правопорядку сучасної Української держави / *Нове українське право*, Вип. 1, 2022. – С. 82–87, DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.1.12>, URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/201/182>

5. Сидоренко О. О., Кухарчук А. В., Ткаченко О. Р. Правова культура: поняття, склад та її стан в Україні / *Юридичний науковий електронний журнал* №4/2021. С. 62–64, DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/13>, URL: http://lsej.org.ua/4_2021/15.pdf

6. Сучасні проблеми правової системи України. Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. / Редкол. Шемшученко Ю. С, Бошицький Ю. Л., Чернецька О. В., Левківська Г. П., Короленко М. П., Дей М. О., Тростюк З. А., Бевз С. І. Київ : Видавництво Ліра-К, 2012. 514 с.

*Дідовець Ярина Олексіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти за спеціальністю (081) Право
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тихомиров Денис Олександрович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ GHATGPT ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЮРИДИЧНОЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Штучний інтелект – це програма, яка вміє вчитися, самостійно в процесі своєї роботи отримувати знання і досвід, ефективно використовувати свій досвід для більш якісного виконання певної задачі, для якої вона створена [1]. В останнє десятиліття штучний інтелект став необхідним інструментом для багатьох галузей науки та техніки. Одним із таких напрямків є написання наукових робіт з використанням штучного інтелекту. Це може здатися незвичайним або навіть неймовірним, але завдяки постійному розвитку технологій це стає реальністю. Дослідження, проведені за останні кілька років показують, що використання штучного інтелекту для написання наукових робіт може значно збільшити продуктивність та якість досліджень.